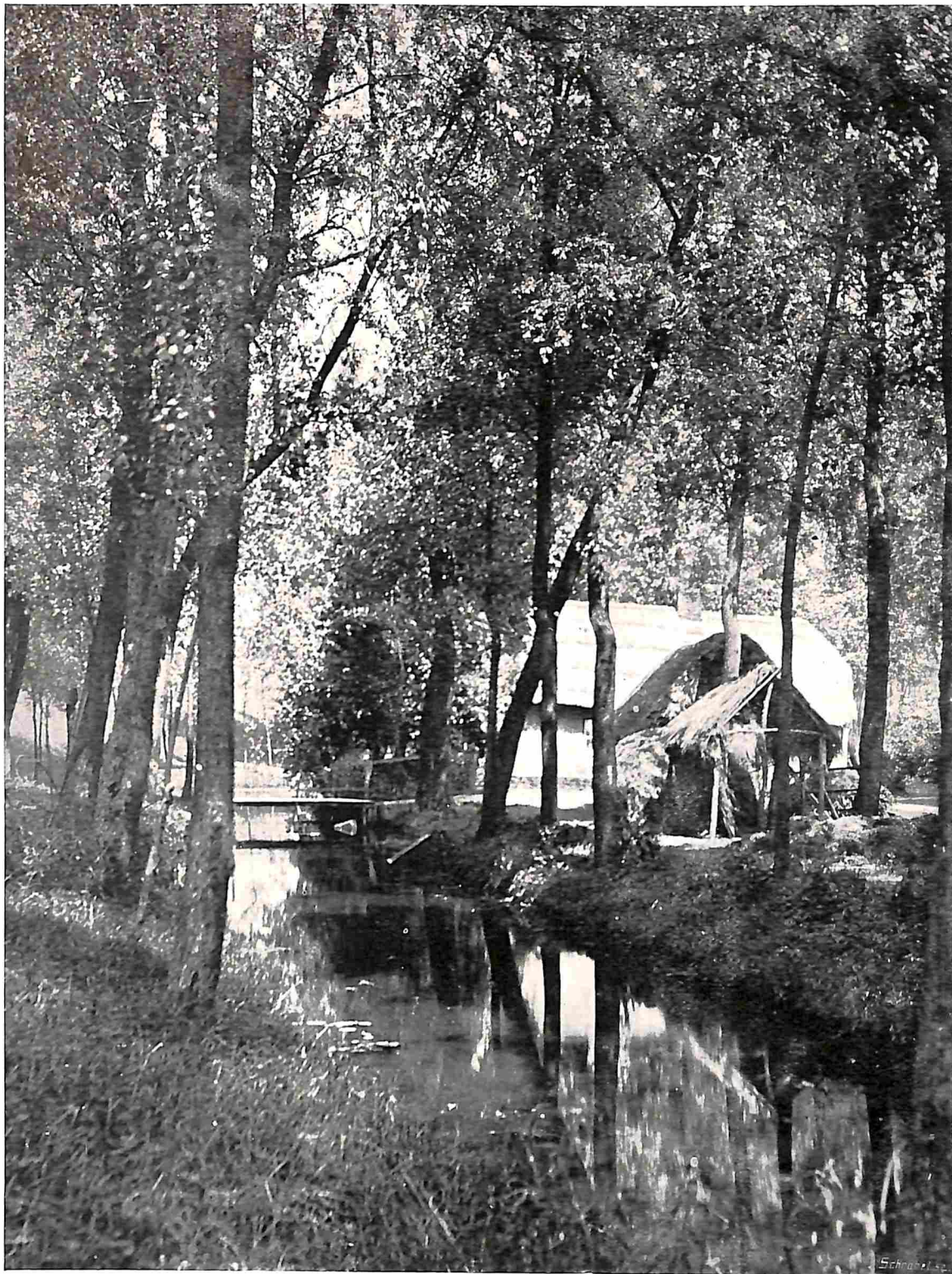

BUITEN

28^E JAARGANG N^O. 22

ZATERDAG 2 JUNI 1934

AAN DE LINGE IN DE NEDER-BETUWE
(BIJ HET ARTIKEL: „TUSSCHEN TWEE RIVIEREN, DE NEDER-BETUWE”)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

GARDANA, EEN ROEMEENSCH VERTELLING, DOOR M. BEZA	BLZ. 254—255, 263—264
FERRARA (GEÏLL.), DOOR TH. E. VAN DAM	BLZ. 256—259
FICUS ELASTICA, EEN ALTIJD GROENE KAMER-PLANT (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 259
SAJOKS IN HET LINOW-MEER (GEÏLL.), DOOR J. H. R. BROEDER	BLZ. 259—261
TUSSEN TWEE RIVIEREN; DE NEDER-BETUWE (I) (GEÏLL.), DOOR L. SPRUIT	BLZ. 253, 261—263
SCILLA CAMPANULATA, DE BOSCH-HYACINTH (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 263—264
DE BUI, DOOR WS.	BLZ. 264
VOORZOMER IN DE ZWITSERSCH ALPEN (ILL.)	BLZ. 264

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

GARDANA

DOOR M. BEZA

EEN ROEMEENSCH VERTELLING

MITU TEGA keerde geërgerd naar huis terug. Toen hij binnenkwam, vroeg zijn vrouw hem: „Wel, is hij nog niet komen opdagen?” „Nee, ook vandaag weer niet.”

„Dat heb je ervan als je een onbekende, een vreemdeling, vertrouwt. Stel je voor, dat hij nooit komt. God verhoede, dat hij er met de heele kudde van door gaat!”

Tega antwoordde niet. Hij zat bewegingloos in de stille veranda, die langzamerhand donker werd nu de avondlijke mist zulke dingen; hij kon er met de geiten van door gegaan zijn, en dan moet je maar eens probeeren hem te vinden! Waar moest je hem zoeken? In welke richting moest je hem achterna?

En terwijl hij zoo in gedachten verzonken zat, scheen hij den herder vóór zich te zien; de eerste dag dat hij hem gezien had, kwam weer voor zijn geest; een vreeselijke man was hij, als een woeste woudbewoner, met een groote snor, die verloren ging in een ruigen, zwarten baard, welke alleen zijn oogen en jukbeenderen vrijliet. Hij was naar hem toegekomen en had gezegd, zonder hem in het gezicht te zien: „Ik heb gehoord — iemand zei me dat u een man zocht om op de geiten te passen. Neem mij, ik ben herder.”

Tega keek hem even aan: hij was precies het soort man dat hij noodig had. Hij vroeg hem:

„Waar kom je vandaan?”

„Ik kom — wel, van Blatza. Ik ben Toli — Toli de herder — ik ben al bij verschillende andere geitenhouders geweest.”

Tega keek hem nog eens aan, dacht even na, en zeide:

„Goed, ik zal je nemen; ik hoop dat je eerlijk blijkt, want velen hebben me al bedrogen, en velen hebben me al bestolen tot dusver.”

En aldus nam hij hem in dienst. Toli bleef bij Tega en niemand had zich beter kunnen gedragen.

Een maand later gingen zij samen naar het Salonica-district, waar zij geiten kochten, meer dan achthonderd stuks. Toen het tijd was om terug te keeren, ging Tega — uit vrees voor een overval van bandieten — stilletjes vooruit en liet Toli alleen achter om met de kudde te volgen. De dagen gingen voorbij — een, twee weken — en Toli kwam niet opdagen. Wat kan er gebeurd zijn? Vele gedachten gingen er door Tega's brein. Vooral na wat zijn vrouw gezegd had, 's Nachts kon hij niet slapen. Hij dommelde wat, werd dan weer wakker, met zijn gedachten bij de kudde, aldoor zich afpijnigend, tot het kraaien der hanen den dageraad aankondigde. Dan stond hij op en, daar hij kort en dik was, nam hij een stok en begaf zich naar den dichtstbijzijnden heuvel, van waar hij het land zoo vlak als de palm van een hand kon zien liggen.

Op dat uur gloeide in het Oosten de eerste bloe van den dageraad. En langzaam rees de zon. Rond, purper, vlam-mend verlichtte zij eerst de toppen der bergen, schoot dan haar stralen in het hart der valleien; de vensterruiten in het dorp weerkaatsten eensklaps het felle licht; de vogels begonnen te vliegen; op den grond, tusschen de fonkelende dauwdruppels, hieven bloemen hun kopjes uit het frissche gras omhoog, een weelde van madeliefjes en boterbloemen als kleine gouden bokaalen. Maar Mitu Tega had geen tijd voor zulke dingen. Zijn oogen zochten het landschap af. Ginds in de verte bewoog iets — een stofwolk.

„De kudde, 't is de kudde!” mompelde Tega.

Hij kon het lichte, zachte tinkelen der bellen hooren, een melodieuze geluid in den lentemorgen. En zie, zie — de kudde kwam nader, de belle-drager voor op, twee honden erbij, en heelemaal achteraan de herder met zijn mantel om de schouders.

„Welkom!” riep Tega uit den grond van zijn hart. „Maar Toli, wat ben je lang onderweg geweest. Ik begon al te denken —”

„Wat wou u, ik ben niet rechttoe, rechtaan gekomen, ik had een omweg te maken.”

De bokken huppelden rond, een mooie, uitgezochte troep met zijdeachtig haar, die om hem heen golfde, en Tega had het gevoel alsof ook hij wel zou kunnen opspringen en den herder omarmen van louter vreugde.

Evenals andere jaren hield Tega de kudde op de naburige hellingen, op de Aitosh-heuvels. Het was Toli's werk voor het brood en het zout te zorgen en om de twee of drie dagen liet hij de kudde in de hoede van een kameraad achter en sloeg den weg in naar het huis van zijn baas. Gewoonlijk zat Tega's vrouw aan haar spinnewiel te spinnen wanneer hij binnenkwam.

„Goedendag!”

„Welkom, Toli”, antwoordde de vrouw opgewekt. „Tega is op het oogenblik niet thuis, maar ga zitten, Toli, ga zitten, en wacht tot hij terugkomt.”

De herder deed zijn mantel af en zei verder niets.

De veranda waar zij zaten, was boven; door de open ramen had men een wijd uitzicht; de heuvels lagen te sluimeren in het namiddaglicht, aan hun voet strekte zich een straatweg uit — stoeten geladen muilezels, heele karavanen, strommen langzaam en met inspanning naar boven langs de blauwige bochten van den weg, tot zij over den heuvel uit het gezicht verdwenen.

De vrouw volgde ze met de oogen en zonder van het spinnewiel weg te gaan, wees zij er met de hand naar en zei:

„Daar ginds zijn ook schaapskooien, niet?”

De herder knikte.

„Ik heb je nooit gevraagd, Toli, hoe het met de geiten gaat. Denk je dat mijn man een goede keuze gedaan heeft?”

„Ja, heel goed.”

Dat was alles. Meer zei hij niet. Zijn diepliggende oogen waren droevig en zwart als de nacht. Een minuut later weerklonken er voetstappen in den tuin, en toen de stem van een buurvrouw:

„Waar ben je, meid; heb je je verborgen?”

„Hier, Lena, hier”, antwoordde de vrouw boven.

Lena klom de trap op. Achter haar kwamen Doda Sili en Mia; allen hadden zij hun werk meegebracht, want zij zouden eerst laat in den avond weggaan.

„Heb je 't gehoord?” vroeg Lena.

„Wat?”

„Weer twee moorden.”

De verdenking was op Gardana gevallen. Hij was een soort vampier geworden, waarover allerlei verhalen verteld werden. Vooral oude mannen probeerden, als ze iemand in een gesprek betrekken konden, hem met hun verhalen te imponeren.

Er had in een dorp een meisje gewoond, ingetogen en heel mooi. Zij was klein, van denzelfden leeftijd als Gardana, die toen nog een jongen was. Zij mochten elkaar graag, zij speelden samen, zij kusten elkaar — zij kusten zooals kinderen kussen. Na verloop van eenigen tijd kreeg de gestalte van het meisje de zachte rondingen van naderende vrouwelijkheid; toen werd het zóó, dat zij elkaar nooit kusten, zij wisten niet waarom, en wanneer zij alleen waren, durfden zij elkaar niet in de oogen zien: zij bloosde dan als een rijpe appel en Gardana's lippen trilden. Toen verscheen er op het tooneel, ergens vandaan, een zekere Dina, de zoon van een rijk man:

het meisje beviel hem en hij zond haar een huwelijksaanzoek. Haar vader dacht er niet twee keer over, haar vader gaf haar aan hem.

En Gardana — u zoudt het niet gelooven — nadat hij de harde waarheid beseft had, tandeknarste hij, sloeg zich voor de borst, en verdween. Twee dagen later was hij in de bergen, en had hij een bende bij zich.

Ja, liefde kent geen grenzen, liefde bouwt op, maar liefde verwoest ook vele gezinnen.

De vader van het meisje werd gegrepen en vermoord; niet veel later werd Dina eveneens vermoord. Daarna verspreidde Gardana vele jaren achtereen angst en schrik.

Nu was er eenigen tijd, wat hij ook gedaan of waar hij zich ook verborgen mocht hebben, niets van hem gehoord. Maar niet zoodra gebeurde er iets, of zijn naam ging opnieuw het dorp rond: „Gardana, 't is Gardana!”

Misschien was hij het niet, misschien was hij uit de bergen weggetrokken, misschien was hij zelfs dood; maar de menschen die iets wisten —

„Hoeveel zei je dat het er waren?” vroeg Mia.

„Twee, allebei kooplieden. Ze kwamen uit een vreemde streek”.

„En wie kan ze vermoord hebben?”

„Niemand anders dan Gardana”.

„Hè? Maar leeft Gardana dan nog?”

„Kom nou, denk je dat hij heusch dood is? Nee, nee, zijzelf strooien die praatjes over hen rond”.

„En waarom?”

„Ze moeten op hun hoede zijn; de politie zit achter hen aan en zou hen kunnen pakken”.

„Misschien —”.

Het spinnewiel spon voort. De spoel wond den draad op, de trapper zoemde en vulde de kamer met een kalmeerend gedruisch.

Doda Sili zei vragend:

„Wie van jullie weet wat voor soort man hij is?”

„Gardana?”

„Ja, Gardana”.

„Hij is niet heel groot, maar fors genoeg om iemand schrik aan te jagen, met een zwarten baard — o, zoo zwart! — en wanneer je hem 't minst verwacht, kruist hij ineens je weg, alsof hij zóó uit den grond opspringt. Onze Toli ontmoette hem toch eens!”

„Hoe ging dat?”

Het spinnewiel hield eensklaps stil. Een zwerm muggen kwam door de vensters naar binnen en danste rond in de zonnewarmte. Lena zei kalm:

„Het was toen hij van de schaapskooi terugkeerde; hij kwam op de Padea-Murgu tegenover hem te staan”.

„O, het kan iemand anders geweest zijn”.

„Hij was het, hijzelf, met dien baard, die kleeren —”.

En aldus ging het gesprek voort. Toli, de herder, nam er niet aan deel. Hij zat daar op den vloer, zwijgend, stil — als een met mos begroeide steen. Nu en dan slechts hief hij de zware wenkbrauwen op en een troebele, mistige glans lag er in zijn oogen. Tega's vrouw wist niet hoe zij het met hem had, zij kon hem niet begrijpen; wat was er toch met hem aan de hand? Hij was dapper; zij wist dat hij zijn gelijke niet had wat moed betreft; wanneer hij de kudde bewaakte, ging er nooit een dier verloren, maar wat een vreemde man was hij: altijd fronsend, en nooit met een glimlach om de lippen! Er moest iets met hem zijn, natuurlijk moest er wat zijn . . . en plotseeling haar gedachtengang afbrekend, zeide zij tegen hem:

„Toli, al die maanden dat je hier bent, heb ik je nog nooit gevraagd, of je getrouwd bent”.

De vraag was onverwacht. De herder scheen zijn antwoord te overwegen. Toen zei hij:

„Neen”.

„Wat? Ben je niet getrouwd? Heb je geen vrouw, geen tehuis?”

„Tehuis, — o!” zuchtte hij. „Ja, zelfs ik had eens een tehuis, zelfs ik had hoop op een bruid, maar die ging niet in vervulling — wat wilt u ook, het stond niet geschreven in het boek van het noodlot — ik was arm”.

Hij sprak met stooten, en zijn oogen dwaalden her- en derwaarts. En na een handbeweging, alsof hij wilde zeggen: „Ik heb veel leed te dragen”, voegde hij eraan toe:

„Dat meisje is dood — en ik zal ook sterven, alles zal sterven”.

Op een middag in Maart, toen de herder niet verscheen, maakte Mitu Tega zich op om alleen naar den stal te gaan. Hij bracht het paard naar buiten, kocht twee zakken brood en een pas geslacht lam, ging naar den molen, waar hij wat gerst haalde en vandaar langzaam en op zijn gemak — hij te voet, het paard voorop — verder tot hij zijn bestemming bereikte, juist toen de zon achter de Aitosh-bergen verdween.

De herders wreven hun oogen uit toen ze hem zagen, maar hij riep:

„Ik heb een lam meegebracht om te roosteren”.

„U moet met ons ervan mee-eten”, zei Toli, „en van nacht hier blijven”.

„Nee, want ze verwachten me thuis”.

„Wilt u op dit uur teruggaan?” bracht Panu, Toli's kame-raad, in het midden. „De nacht brengt vele gevaren”.

Het werd volkomen duister. Sterren twinkelden. Of hij wilde of niet, Tega was gedwongen te blijven. Toen togen de herders aan het werk; de eene bevestigde het lam aan het spit en stak het vuur aan, de andere haalde hout uit het bosch. Hij bracht zware takken mee, waarmee zij voor Tega een onderkomen voor den nacht maakten, met er in een bed van groene varens. Daarna strekten zij zich alle drie bij het vuur uit. Langzamerhand werden de vlammen wat minder hoog; boven den hoop gloeiende kolen begon het lam te bruinen. Het spatte van het vet, en het geurde eetlust-opwekkend. De maan scheen door de struiken, die schenen te bewegen onder het harde, kille licht, waarmee de eenzaamheid rondom overgoten werd. Boven hen vlogen, met fladderende vleugels, eenige nachtvogels voorbij, zonder dat zij ze zagen. Mitu Tega wendde het hoofd om. Een oogenblik bleef zijn blik ergens op rusten: naast Toli lagen, glanzend, een geweer en een kromzwaard op den grond. Hij was niet zenuwachtig, anders.... Hij keek naar Toli.

„Wat een man!” dacht Tega. „Ik heb niets te vreezen zoolang ik bij hem ben”.

Zij begonnen te eten, haastig en hongerig, het vleesch met hun vingers stuk trekkend, zonder een woord te zeggen. Toli nam het schouderblad van het lam op en ging naar het vuur om het nauwkeurig te onderzoeken, of er ook een voor-teeken op te lezen was.

„Wat is er?” vroeg Tega.

„Niets — alleen lijkt 't me — dat er overal bloed is, dat bloed vervolgt. Kijk, kijk jij ook eens, Panu”.

„Een beetje bloed is er”, mompelde Panu. „je kunt twee roode plekjes zien”.

De uren gingen voorbij. De honden liepen in de richting van het bosch. Aan hun blaffen te hooren zou men zeggen dat zich daar gevaarlijke mannen bevonden. Toli luisterde even en zei toen snel tot Tega:

„Hebt u een wapen bij u?”

„Ja — een pistool”.

„Haal het te voorschijn en ga in uw hut en beweeg u niet. En jij, Panu, ga meer dien kant uit, niet bij het vuur, meer in de schaduw”.

Nauwelijks was hij uitgesproken, of de bandieten waren al vlak bij hen. Steelsgewijze kwamen zij door het struik-gewas, het maanlicht vermijgend, maar de herder zag hen en vuurde zonder te wachten, op goed geluk.

„Niet schieten, niet schieten!” schreeuwden de roovers.

Een hevig rumoer ontstond — de kudde rende uit elkaar, het blaffen der honden werd al woester; weer klonk er een schot, en weer een. Toli's geweer gaf een doffe knal en werd gevolgd door verscheidene kreten:

„Je doodt ons op die manier allemaal!”

„Je wapens neer, leg je wapens neer!” riep Toli.

„Kijk maar, we leggen ze al neer, niet schieten!”

„Neer er mee!” donderde Toli's stem.

Zijn stem alleen was voldoende om iemand te doen sidderen.

De struikroovers gooiden hun wapens neer en kwamen naar voren. Zij waren met hun drieën. Een was een jonge man, van ongeveer vijfendertig jaar, met een vermoeid gelaat, en heel bleek. Uit zijn eenen voet vloeide bloed, dat in zijn witte voetwindsels liep. Toli liep op hem toe en zeide:

„Ik heb je gewond, niet?”

De struikroover antwoordde niet. Toli kruiste de armen en vroeg, het hoofd schuddend:

„Was het je bedoeling mij te berooven? Wilde je mij aan-vallen? Weet je wie ik ben?”

(Slot op bladz. 263)

OPMARSCH VOOR HET BEGIN DER PALIO-SPELEN TE FERRARA. VOORAAN DE SCHEIDSRECHTER

FERRARA

DOOR TH. E. VAN DAM

Tot Ferrara vates
Quot ranas tellus Ferraziensis is habet.

HET oude provinciestedje Ferrara, terende vóór 1933 op zijn roemrijk verleden van vier eeuwen her, is na zijn opflikkering naar aanleiding van de Ariosto-herdenkingen in den afgeloopen zomer gehouden, zoetjes-aan opnieuw aan het indommelen. De feestelijkheden, bonte optochten, paardenrennen en illuminaties behooren weer tot het nabije-verleden. ☼ Onder den schijn van druk bevolkte straatjes en pleinen is de in haar wezen toch stille stad langzaam maar zeker aan het versuffen. ☼ Het huidige Ferrara mag nu wel een garnizoen en een vliegveld rijk zijn en aan de Viale Cavour met zijn „groszstädtisch” vertoon mogen wel enkele indrukwekkend-nieuwe, klaterend witte gebouwen pronken, Ferrara is en blijft toch maar het platte-landscentrum van de landbouw-provincie Ferrara, een marktstad van amper 50.000 zielen. ☼ Gedurende den vorigen zomer heeft Ferrara, met het zelfbewuste optreden van een plaats, die zulke eeuwenlang is geweest, zich het centrum geweten van de Italiaansche culturele wereld. Met groote krachtsinspanning heeft zij, geholpen door de regeering, zich opgewerkt om, al was het ook maar voor nóg zoo kort, weer eens „middelpunt” te zijn. ☼ Een glimp van den glans en de schittering werd vastgehouden door het fotografisch apparaat, waarvan de resultaten de uitstalkasten van boekwinkels en kiosken in beslag namen. Afbeeldingen van de deelnemers aan den wedstrijd van het Palio, in laat middeleeuwsche kleederdracht, stevig te paard op — al was het dan juist geen Engelschen volbloed, dan toch een lang niet verwerpelijken boerenklepper. ☼ Wat deed dat kostuum weer alleraardigst! Stel U voor: een man in een nauwsluitend fluweelen pak, waarvan alleen het rokje vlot wijduit staat, de muts, die veel heeft van de moderne dames „pork-pie hat” een tikje scheef op ’t hoofd, „op 23 uur” zooals de Italiaan zegt; een jongeling, zijn fellen hazewind kort aan de lijn, in de losse zelfgenoegzame houding een hoveling der Estensers waardig! Voorts, opnamen hier en daar gemaakt van de duizenden toeschouwers, die vol spanning de voorsprong nagaan, die de jockey of „fante” van de wijk van Santo Spirito onder het parcours bōven dien van San Vado of Santo Benedetto behaalde. En als kinderen, die zoodra men hun een vinger toesteeckt de heele hand nemen, zoo wonden de Ferrareezen zich op over het succes van hun Palio en wilden zij voortaan

elk jaar kunnen rekenen op het kleurenfeest der wapperende banieren en de spanning der rennen: een feest, dat naar zij wisten te bewijzen van nog ouderen datum stamt dan hetgeen strijk en zet, twee maal per jaar, te Siena wordt gehouden. ☼ Want trotsch zijn de bewoners van Ferrara op den alouden roem van hun stad, waar niet minder dan twee eeuwen lang het hof der Estes het belangrijkste centrum der Renaissance-cultuur vertegenwoordigde. Een hof, waarvoor schilders als Dosso Dossi, Cosmè Tura, Andrea Mantegna en Tiziano werkten, dat beeldhouwers trok en musici als Girolamo Frescobaldi, Durante en Paradisi, dat bestaansmogelijkheid schonk aan drie groote epische dichters van wie Ariosto en Tasso wereldberoemd zijn geworden. Ferrara’s hooge aanzien werkte magnetisch op het edelmetaal van de kunstenaarsziel ook ver buiten de Italiaansche grenzen. Uit Vlaanderen trokken vaardige wevers naar Ferrara en van Rogier van der Weyden’s penseel bleef na diens vertrek een nooit genoeg te bewonderen portret van Meliaduse d’Este achter. Ook nu nog vormt het „Castello d’Este,” het steen machtsbeeld van dien tijd, het centrum der stad. Hoe staat de vreemdeling de eerste maal tegenover dit kasteel. Dit symbool van Ferrara’s vroegere macht en glorie? Ontegengesprekkelijk onwennig. Pas als men het gaat bezien als een bolwerk, een versterking, drijft de teleurstelling over, die de allereerste aanblik gewekt heeft. En dan ook herinnert men zich dat de Malatesta’s in Gradara en de Sforza’s in Mantua soortgelijke burchten lieten verrijzen. Want als men gewend is aan de voorname symmetrie van het palazzo der Medici of der Pitti te Florence,orsch uit groote blokken natuursteen opgetrokken, dan kijkt men wel even vreemd op tegen de terra-cotta naaktheid van de vesting-woonstoe der Estes. ☼ Komende van de Viale Cavour kan ons oog op het eerste gezicht zich aan geen enkel speels aangebracht zuiltje, aan geen enkel verrassend balkon of bloemfestoen verlustigen. Nuchter, reëel heeft het bolwerk zich daar ten tijde van Niccolò II. den Manke, vastgezogen in het moeras, omringd door in den zomer stinkend groen-zwart grachtwater. Dit was het machtsymbool van den eersten tyran van Ferrara! ☼ Maar was zoo iets massiefs, zoo iets grimmigs nu wel noodig om dat handjevol visschers en handwerkslieden in bedwang te houden als de belastingen, die hun heer hun oplegde, wat al te fabelachtig hoog werden? Of was het soms om den vijand buiten de stad te houden? Ach kom, de Ferrara grondig hatende Venetianen kwamen met

hun drie honderd schuitjes nooit verder de Po opgevaren dan tot Polisella, waar de Ferrareezen hen op de noviteit van een lading buskruit ont-haalden. ☼ Onze onbevredigdheid zelve brengt er ons toe te gaan napluizen volgens welk plan dit gebouw is verrezen. Want dan pas begint het kasteel logischen zin te krijgen. Het historisch perspectief geeft relief aan de oogenschijnlijk zoo vlakke zijden van het gebouw. En heeft men bovendien nog het geluk een cicerone als de ingenieur Giovanni Mongini te treffen, die de zeven jaar geleden begonnen restauratiewerken geleid heeft, dan wordt de aanblik van den burcht den eerst wat ontnuchterden vreemdeling al spoedig vertrouwd. Want, ziet ge, de helft van dien linker toren, door een aparten rand van dakpannen afgedekt, is de kern van het kasteel. De onderbouw is bij nader beschouwen niets anders dan een ruw bolwerk, zonder ramen, alleen met schietgaten. Deze had de veiligheid van het geslacht der Estensers ten doel, als dit, zich in de stad minder zeker voelend, zijn heul in deze moeilijk toegankelijke plaats zocht. Hoe hoger de heeren in aanzien stegen, want van leenheeren der pausen werden zij mettertijd hertogen van Ferrara, Reggio en Modena, des te hooger trokken zij ook het „Castello” op en des te nauwer raakten zij behuist in hun oorspronkelijke woning, die nu het „Palazzo Comunale” is. Op de vesting werden woonverdiepingen aangebracht, die uit den aard der zaak aan andere eischen moesten voldoen dan de fortgelijke onderbouw. Deze verdiepingen immers mochten een sierlijker karakter dragen. Er werden ramen geduld en aan den oostkant ontstonden verrassingen. Want inderdaad verrast het terras van Renée van Frankrijk den bezoeker door zijn luchtigen eenvoud. Grote steenen tobben, waarin citroenboompjes met hun frissche groen staan, fleuren dit hoekje op. En werkelijk sappig is nog dit groen, want een even plotseling opgestoken als weer overgedreven onweer had planten en potten natgeplensd. De storm, die er mee gepaard ging en die groote stofwolken, de eene ophaalbrug in, de binnenplaats over en de andere ophaalbrug uit had gejaagd, was ook wild dit stille hoekje binnengevalen en had vele van de lak-groene bladen der citroenboomen afgerukt en over den gladden tegelvloer verspreid. ☼ Geen half uur nadat de zware bui was losgebarsten, stonden de planten weer natglinsterend in de felle zon. ☼ Wild was het onweer losgebroken; als de woede uitval van een fanatiek heerscher: Niccolò III, die in een spiegel, noodlottigerwijs juist zoo geplaatst dat er een raam aan de overzijde van den binnenhof in wordt weer-

HET CASTELLO D'ESTE TE FERRARA

kaatst, waarvoor hij zijn zoon Ugo en diens mooie, jonge stiefmoeder Parisina hun minnespel ziet bedrijven. ☼ In zijn plotse-ling hoog opplaaierenden toorn laat hij zijn lievelingszoon en zijn tweede vrouw grijpen en in de onderaardsche gewelven van het kasteel werpen. Nog steeds oefenen die pik-duistere hollen een eigenaardige bekoring uit op de op sensatie beluste zon-en feestdag-bezoekers. ☼ Licht en duisternis, genade en ongenade; een vorstelijk leven in de schitterende zalen van het kasteel, een rampzalig, van licht en lucht verstoken wegwijnen in den kerker. Liefde en dood zoo nauw verbonden! Dus ook Ferrara is haar ongelukkige geliefden rijk; zooals Verona haar Romeo en Giulietta en Rimini haar Paolo en Francesca. Heerlijk sensationeele romantiek! Alle sympathie gaat uit naar de jonge, schoone geliefden, terwijl de rechtmatige echtgenoot zoo veel mogelijk wordt zwart geverfd: oud, kwaadaardig en misvormd desnoods. ☼ Zóó populair is de geschiedenis van Ugo en Parisina, dat men die namen ook nu nog aantreft onder de bewoners. Het zwartoogig dienstmeisje van de familie, die gedurende de feestmaanden aan vreemde-

DE KATHEDRAAL TE FERRARA

lingen welwillend onderdak gaf, heette dan ook Parisina en de broer, dien zij rijk was, luisterde naar den tragisch aan haar verbonden naam Ugo. ☼ Zooals de spitsen van de kathedraal van Chartres reeds op tientallen kilometers van den autoweg af zichtbaar zijn, zoo kondigen de vier stompe torens van het „Castello d'Este” zich reeds van heel uit de verte aan. In de stad zelf is het slot de scheidssteen tusschen Middeleeuwen en Renaissance, tusschen het zuidelijk en noordelijk gedeelte der stad. Het ligt op de grens van de oude binnenstad, met haar pronkstuk den dom, bekleed met marmer van Musso (Comomeer) en grootendeels ook door Comaskische marmerwerkers vervaardigd, met haar verweerde, eenvoudige woonhuizen, haar kronkelende steegjes, waarin de splik-splinternieuwe autobussen van een rondje-voor-een-kwartje als in een foudraal passen. Zij passen letterlijk als een bus in die smalle steegjes, waaruit zij zich, o wonder! dank zij menigen behendigen zwaai van den bestuurder uiteindelijk toch weten te bevrijden. ☼ Benoorden het kasteel opent zich een wijk van een heel ander karakter: de voorname buitenwijk. Op de lange, rechte straten zoeken hooggehakte damesvoetjes voorzichtig hun weg over de hobbelige keien, patate of te wel aardappels genaamd, die onze provinciaalsche kinderhoofdjes in verkleinde uitgave zijn. Even vreemd doet in deze breede straten het gemis aan trottoirbanden aan, die een huizenrij, als op een laag voetstuk, doorgaans meer af doen schijnen. Want hier rijzen de eeneverdieping-hooge huizen, de „palazzi”, zòò, zonder meer uit den grond. De rood-gele baksteenmuren der woningen, blakende in de zon, de scherpe slagschaduwen, waardoor het zonlicht nòg intenser, nog blakender lijkt en de rustige stappen van den eenigen voorbijganger, die je omkijkende zelf blijkt te zijn, dat weinige doet je de eenzaamheid der straten benoorden het kasteel pas goed beseffen. Hier geen melancholische, voorname rust zooals in de deftige wijken van Florence of Rome, maar kleinstedsche, vriendelijke Zondagsrust, die hier al de zeven dagen der week ongestoord schijnt voort te duren. In eèn van die

straten dezer nètte wijk staat het huis van Messer Ludovico Ariosto, door Girolamo Carpi gebouwd en moeizaam met des dichters eigen geld, let wel! verworven. Een huis, dat met zijn pretentiellooze „portone”, geflankeerd door hard-

steen banken en twee vierkante ramen aan weerszijden, waarboven de vijf in lood gevatte vensters van de „bel étage” eenvoudig-symmetrisch den voorgevel breken; dit huis met de meest simpel denkbare daklijst heeft nu ook net niets in het oog valends. En niet alleen aan ons, maar ook aan zijn tijdgenooten viel de groote eenvoud van deze woning op. Zoo in het geheel niet paste zij bij een man als Ariosto, die in zijn verzen de meest grootsche kasteelen bij tooverslag deed verrijzen! Nuchter schijnt hij een vriend, die zijn verwondering te kennen gaf, geantwoord te hebben: „Wel, omdat het goedkoop is verzen te schrijven dan huizen te bouwen!... ☼ Niet ver van deze vreedzame burgermanswoning staat de kerk van San Benedetto. Niet in de groote, koude zaal van de Universiteitsbibliotheek, waarheen zijn stoffelijk overschot werd verplaatst, maar hier in de Zondagstemming van zeven-dagen-lang ligt Ariosto begraven. De bedwelmende geur van groote toefen witte lelies heeft de vergeestelijkte wierook-geuren verdreven. Waar zou dat hooge zoemen wel vandaan komen, dat in de kerk een blijde sfeer van

volop zomer wekt? Naar de richting van het geluid te oordeelen zou het van achter het altaar komen. En waarlijk is daar, achter het Heilige der Heiligen, een kring van kin-

deren om mijnheer den pastoor bijeen. Kleine bengels van een jaar of acht, die het stilzitten al lang moe zijn. Naar hun gezond oordeel kun je onder het „Ave Maria” even goed wat lichaamsbeweging nemen. 't Lijkt dan ook meer op een vrolijk stuivertje verwisselen, bank op, bank af. Ave Maria, grazia piena. . . . ☼ Als hier echter, o profane gedachte, op de

ARIOSTO (DOOR TITIAAN)

OPTOCHT DOOR DE STAD EN VAANDELZWAAIEN VOOR HET PALIO TE FERRARA

zen gewijden grond, inplaats van den pastoor eens de welkome, dan wed ik dat de kinderen, geboeid door het zuiver rhytme der karolingische ridderverhalen, als bij tooverslag zouden verstillen en indien in het vuur van zijn voordracht

zijn woorden helder zouden opklinken, dan zouden zeker de enkele volwassenen, die nu met afwezige droomoogen, starend naar het altaar, hun gebeden prevelen, verstommen en even gretig als de kinderen luisteren naar de altoos nieuwe en hun toch zoo overbekende zangen uit des dichters kunstwerk „de Razende Roeland . . .”. Hier in San Benedetto rust Ariosto's verbeeldende geest, die met een geheimzinnige kracht noodt tot mede imagineeren.

Ficus Elastica, een altijd groene kamerplant

DOOR G. KROMDIJK

DE *Ficus elastica*, beter bekend als gummiboom of elastiekplant, behoort tot de familie der Artocarpeae en komt o. m. voor in Zuid-Oost-Azië. Ook in onzen Oost zijn heele terreinen met de *Ficus elastica* beplant. Zij wordt daar echter niet als sieraad aangeplant, doch als productieboom. Uit het melksap, dat de *Ficus* in groote hoeveelheid bevat, wordt een soort rubber gemaakt. Hier in ons land wordt zij uitsluitend als kamerplant gekweekt, waarvoor zij door haar groote, glanzende altijd groene bladeren buitengewoon geschikt is. Vroeger werd zij als zoodanig dan ook veel gekweekt. Een tiental jaren geleden trof men haar bijna nergens meer aan. De laatste jaren merken we haar weer bij vele liefhebbers op, wat we in hoofdzaak toeschrijven aan de moderne woonhuizen met veel licht. Waar de *Ficus* in Indië tot een behoorlijken boom uitgroeit, ligt het voor de hand, dat hij niet in de schaduw van andere boomen groeit, en dus hier ook liefst het volle zonlicht ontvangt. Dit is dan ook een van de voornaamste fouten die bij de kamercultuur gemaakt worden. Als zij, vooral 's winters, in de schaduw staat, gaan de bladeren spoedig hangen. De temperatuur mag in den winter ook vooral niet te hoog zijn; 50° F. is reeds ruim voldoende. Natuurlijk geven we bij een lage temperatuur ook weinig water. De *Ficus* wordt vrij algemeen op één stengel gekweekt, men krijgt dan planten met mooie, groote bladeren. Groeit zij goed, dan zal men jaarlijks in het voorjaar moeten verpotten; als grondmengsel een krachtigen, voedzamen grond, bijv. wat bladaarde vermengd met klei en ouden koe-mest. Na de verpotting moet men haar eerst wat warmer houden. In den zomer doet zij het buiten op een beschut, zonnig plekje heel goed. Zij verlangt dan veel water, en om de veertien dagen wat vloeimest. Tegen October moet zij weer een plaatsje binnenshuis hebben. Staat de *Ficus* in een bewoonde kamer, dan is het gewenscht de bladeren wekelijks even met een licht zeepsopje af te sponsen. Van ziekten heeft zij weinig last, ook luis zal er, als men bovenstaande in acht neemt, nimmer op voorkomen. Het eenige bezwaar is dat zoo'n *Ficus*, als zij goed groeit, op den duur te lang wordt voor de kamer. Exemplaren van een jaar of acht kunnen gemakkelijk een hoogte van twee meter en meer bereiken. Men kan dan echter de plant verjongen, z.g. marcotteeren. Het is een seculair werkje, dat met veel zorg moet geschieden. De bedoeling is, dat het topgedeelte wortels maakt. Op de gewenschte hoogte maken we met een vlijmscherp mesje een inkeping tot op de helft van den stam. Rondom deze inkeping brengen we een laag sphagnum (gehakt veenmos) dat we er stevig met raffia om heen binden. Een bloempot, overlans in tweeën doorgespleten, wordt om het mos bevestigd, zoodat het stammetje midden in den pot zit. Den pot vult men verder aan met wat aarde en sphagnum, wat men door sproeien geregeld vochtig tracht te houden. De moederplant zelf krijgt dan wat minder water. Na een week of zes zullen de eerste worteltjes zich reeds vormen en na een maand of drie kan men den jongen kop van de moederplant afsnijden. Het sphagnum en de in twee helften gesplitste pot wordt verwijderd, en het verjongde exemplaar afzonderlijk opgepot en verder gekweekt. De oude moederplant gaat nu een massa zijscheuten maken, die men zou kunnen stekken. Het stekken moet op broeiwarmte geschieden; dit gaat dus in de kamer niet zoo heel gemakkelijk, al willen we niet beweren dat het niet kan. Wel heeft men soms succes door de stekken op een fleschje water te zetten. Men neme de proef eens met deze aardige, ouderwetsche kamerplant.

FICUS ELASTICA ALS KAMERPLANT

SAJOKS IN HET LINOW-MEER

DOOR J. H. R. BROEDER

EEN der meest interessante plekjes in de Minahassa is wel het meer van Linow; interessant om de schitterende ligging temidden van de mooie bergen en om de groote verscheidenheid van vulkanische verschijnselen, die zoowel de omgeving als het meer zelf kenmerken. Het meer van Linow is een oud kratermeer, gelegen aan den landweg, die de negorij Lahendong verbindt met Remboken, een kampong aan de Noordzijde van het meer van Tondano. Men bereikt Lahendong per auto, wanneer men den grooten weg volgt, die Tomohon met Langoan verbindt. Deze tocht is in den vroegen morgen bij mooi weer een genoegen op zich zelf, doch ik moet hier onmiddellijk aan

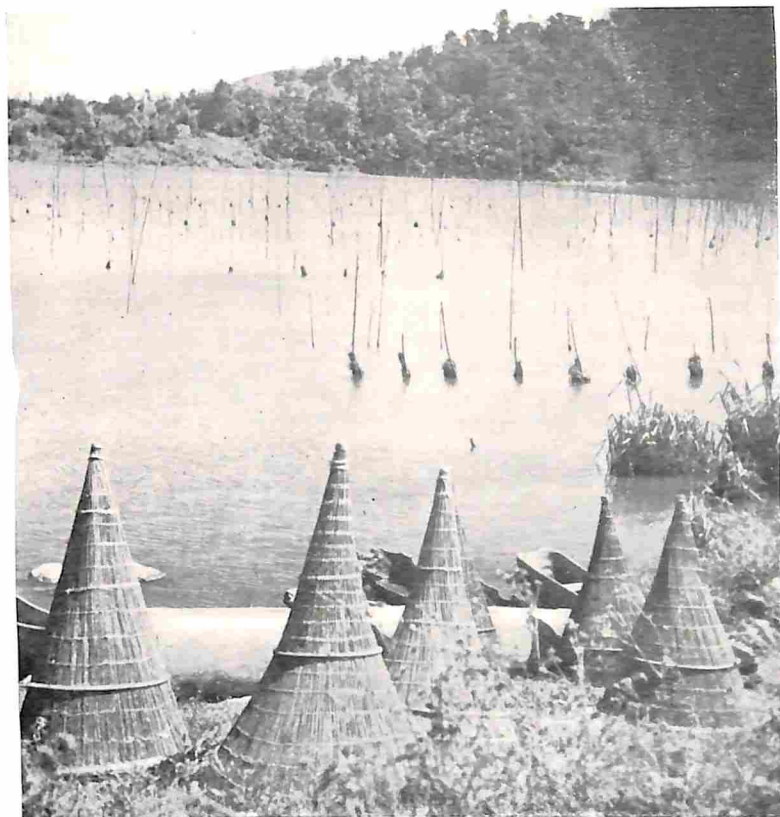

Foto J. H. R. Broeder

KAKAWIANS EN PRAUWTJES OP HET STRAND LANGS HET MEER VAN LINOW

toevoegen, dat het niet altijd voor een ieder een geheel onverdeeld genoegen is. Zoodra men n.l. het eerste groote zwavelveld voorbij kampong Sarongsong is genaderd, wordt men getroffen door de sterke zwavellucht, die er uit het solfatarenveld opstijgt. Is men dit overigens zeer interessante plekje voorbij, dan geniet men weer ten volle van de frissche ochtendlucht, tot men in de omgeving van de negorij Lahendong komt. Kampong Lahendong is gebouwd op een heuvelachtig terrein, dat zich weer kenmerkt door veelvuldigheid van vulkanische verschijnselen, zoodat de lucht in de omgeving van Lahendong evenals bij de zwavelvelden achter Sarongsong met zwaveldampen verzadigd is en men dus als het ware kan ruiken, dat men Lahendong nadert. Elk huisje in dit vriendelijke dorp is omgeven door een krans van decoratieve kruidnagelboompjes en hier beginnen we onze wandeling naar het meer van Linow. Het is in het begin een steile klim, maar de weg is hier koel overschaduw door sierlijke bamboestruiken en oude boomen, waarin vaak een mooie, zacht gele was-orchidee bloeit; na ongeveer tien minuten hebben we Lahendong alweer achter ons liggen en volgen den landweg naar den top van den heuvel, van waar wij een schitterend uitzicht hebben over het geheele landschap. Vlak voor ons, aan den voet van den heuvel, stijgen op wel tien, twintig verschillende plaatsen witte wolkjes uit den grond op het wit verlicht door de stralende ochtendzon. Het zijn

de heete dampen van fumarolen en solfataren, welke gelegen zijn in het zwavelveld langs het kleine, melkwitte riviertje, dat de afwatering vormt van het meer van Linow. Op den achtergrond in de vlakte ligt het dorpje Leilem, waarvan de wit zinken daken en het vriendelijke kerkje prachtig afsteken tegen het diepe groen van de daar achter gelegen berg-hellingen. Aan den horizon ziet de zee grijsblauw. Dan maakt de weg een bocht en vóór ons, in de diepte, ligt rimpelloos het meer. Het is een zeldzaam kleurspel van diep blauw, donker- en heel licht groen en fel geel, waarin helder weerspiegeld de bergen, die het meer aan alle zijden omringen. Men moet vroeg bij de pinken zijn om dat alles in zijn betooverende pracht te kunnen genieten, want al spoedig komt er een zacht briesje en jaagt rimpeltjes over het water, waardoor kleuren en reflexen vervagen. Wij laten nu den landweg even links van ons liggen en volgen een klein voetpaadje, dat zich langs den heuvel

omlaag slingert. Treffen we het, dat de blauwe bessen, die hier bij duizenden groeien, in bloei staan, dan is het hier één pracht van lila-rose bloemen. Tusschen de bessenstruiken groeien, als om er een volmaakt bloemstuk van te maken, varens in vele variëteiten, terwijl ook de gewone wolfsklauw niet ontbreekt. Hier en daar steekt, als een fijne dame, een wit-paarse aard-orchidee haar kopje uit het groen. Komen we een poosje later op dit plekje, dan zijn de bessen rijp en kunnen we smullen en daarbij een mooie, blauw-zwarte tong oploopen, zooals we dat in Holland kennen in den boschbessentijd. Bij ons eerste bezoek aan het meer hadden wij zooveel op te merken, dat wij slechts heel oppervlakkige aandacht schonken aan de

groote massa stokken, die in lange rijen aan de Zuid-Oost-zijde in het meer waren geplant. Wij hadden slechts bewondering voor de steeds wisselende kleuren van het meer, waarvan het water, toen we er vlak bij waren, op verschillende plaatsen melkwit bleek te zijn; langs de oevers namen wij een zacht geruisch in den grond waar, hetgeen bij onderzoek bleek te worden veroorzaakt door de drukke werking van een onnoemelijk aantal kleine solfataren; overal hing een sterke zwavellucht, terwijl het water van het meer zijn

zonderlinge kleur scheen te hebben, doordat het sterk zwavelhoudend was tengevolge van de steeds werkende solfataren, die blijkbaar over den geheelen bodem van het meer verspreid liggen. Bij een tweede bezoek aan het meer van Linow werd onze aandacht getrokken door een klein prauwtje, eigenlijk meer een kano, een uitgeholde boomstam, zooals men ze in de Minahassa op elk meer en ook op zee aantreft. In dit prauwtje was een Ambonneesche vischer gezeten, duidelijk te onderscheiden van de hier geboren door zijn donkere huidskleur en kroeshaar. Wij zagen hem van den eenen staak naar den anderen roeien; aan elken staak

hing, bevestigd met een stuk gemoetoe (zwart touw van den arenpalm) een bos gras, ongeveer voor de helft in het water. De vischer nam een grooten trechtervormigen korf (kaka-wian), haalde den grasbos even uit het water, schudde dezen boven den korf uit en roeide naar den volgende staak om daar hetzelfde te herhalen.

Nu en dan schudde hij de kakawian in zijn prauwtje om, maar hoe scherp we ook toekeken, we zagen geen vischje. Wij dachten n.l., dat onze vriend op de vischvangst was. Toen hij met dit, naar onze opvatting nuttelooze bedrijf door bleef gaan, wilden wij er toch het onze van weten en riepen hem aan. Nadat hij ons zoo dicht mogelijk genaderd was, verzochten wij hem, om ons zijnen arbeid eens te demonstreeren en ons het nu hiervan uit te leggen. Wat bleek nu? . . . De bossen gras aan staken, door het volk „pagegean” of „sikon-gan” genaamd, waren broedplaatsen voor groote libellenlarven. Deze larven, U ziet ze hiernaast op de helft hunner natuurlijke grootte, zijn van een doorschijnende, glibberige, groene substantie, hetgeen de reden was, dat wij ze op een afstand niet konden onderscheiden. Op het eerste gezicht doen ze denken aan garnalen; men noemt ze sajoks en ze moeten, gebakken in klapperolie met wat zout en „ritjah” (kleine, zeer

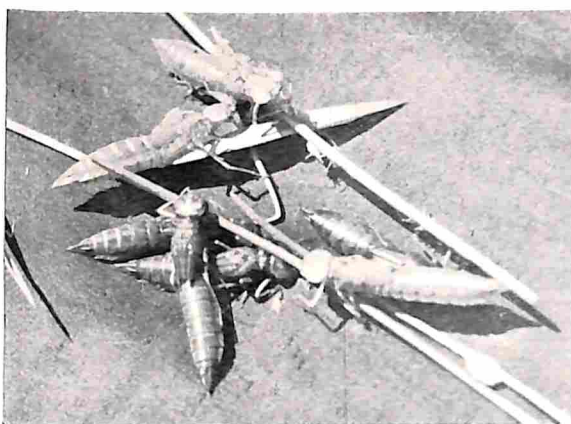

Foto J. H. R. Broeder

LARVEN DER LIBELLEN (SAJOKS)

Foto J. H. R. Broeder

DE VISSCHER SCHUDDT EEN BROEDPLAATS VAN SAJOKS LEEG IN DE KAKAWIAN

scherpe Spaansche pepertjes, elders tjabé-rawiet genaamd) een délicatesse zijn. Libellen zijn er om het meer bij duizenden en ze vermenigvuldigen zich blijkbaar zóó geregeld en zóó sterk, dat de sajokvisschers dagelijks een maaltje kunnen binnenhalen. Elk gegadigde plant zijn eigen broedplaatsen, die hij verzorgt; het onderling vertrouwen is er nog van dien aard, dat men niet bang behoeft te zijn, dat de menschen elanders broedplaatsen zullen leeghalen. Om het meer van Linow liggen geen kampongs. Komt men op den eenzamen landweg langs de Zuid-Oost-zijde van het meer een enkele maal een man of een jongen tegen, dan kan men ervan overtuigd zijn, dat de bamboekoker, dien hij aan een touwtje om zijn schouder draagt, of het geheimzinnig toegevouwen groote kala-

diumblad, zijn sajokvangst bevat. ☼ Het viel ons op, dat wij om het meer van Linow zooveel kippen zagen. Waar men hier kippen ziet, moet een kampong in de buurt zijn, want deze dieren wagen zich over het algemeen niet ver van huis. Deze kippen echter, waaronder wij zelfs verschillende kloekhennen met talrijk kroost van slechts enkele dagen oud zagen, leggen groote afstanden af om „de kruimels van den disch der rijken” op te pikken, dat zijn dan in dit geval de libellen-larven, die in het fijne gras aan de oevers van het meer leven. Wel een bewijs, dat ook voor deze dieren de libellen-larven een lekkernij zijn! ☼ Bij navraag bleek ons nog, dat dit primitieve bedrijfje niet van Minahassischen oorsprong is, doch afkomstig van Ambon. ☼ Merkwaardig is het verder, dat in geen der andere meren in de Minahassa deze eigenaardige „visscherij” wordt beoefend. Mogelijk, dat in de andere meren de visschen het kweken van larven onmogelijk maken; zeker is, dat de sajokvisscherij een karakteristieke bijzonderheid is van het meer van Linow. De sajoks worden niet op de markt verhandeld; zij worden uitsluitend geconsumeerd door de omwonende bevolking. Over de vulkanische verschijnselen in en rondom het meer van Linow een volgenden keer meer.

Tusschen twee rivieren

DOOR L. SPRUIT

DE NEDER-BETUWE (I)

VAN onze omdolingen in de Over-Betuwe, het oostelijk deel van 't land tusschen Rijn en Waal, hebben we in „Buiten” van 31 Maart, 7 en 14 April 1934 een en ander mogen vertellen en aan het einde van het laatste artikel beloofden we onszelf toen, zoo spoedig mogelijk eens een kijkje te gaan nemen in de Neder-Betuwe, het land dat besloten ligt tusschen Lek en Linge met als westelijke afsluiting de N. Zuider Linge-dijk en als oostelijke grens een denkbeeldige lijn ongeveer van bezuiden Rhenen over Kesteren naar Ochten/IJzendoorn. — Zooals we de Over-Betuwe met den trein doorrijden tusschen Kesteren en Nijmegen, zoo wordt de Neder-Betuwe door de spoorlijn Utrecht-Den Bosch doorsneden. In beide gevallen krijgen we een vluchtigen en dus onvolledigen indruk van het land en . . . in beide gevallen doet de Betuwe zich niet op haar allervoordeelst aan den reiziger voor! ☼ Heel speciaal is dit het geval met het westelijk deel. Bij de eerste kennismaking — per trein — geeft de Neder-Betuwe heel weinig te genieten. Voor de meesten onder ons zal het bij die eerste kennismaking blijven. Van het coupé-venster uit gezien lokt het land niet tot onderzoekstochten. En de verkeersmiddelen zijn niet zoo, dat we er gemakkelijk in doordringen ook. ☼ Van Kesteren gaat een vertakking van de spoorbaan over Echteld naar Tiel en voert ons dan verder in het land bezuiden de Linge, dat we Tielerwaard noemen. De groote spoorlijn noord-zuid doorsnijdt het lage rivierenland tusschen Hedel en Culemborg; het traject Hedel-Zaltbommel geeft dan een stuk Bommelerwaard te zien, tot Geldermalsen rijden we door de Tielerwaard en het allerlaatste stukje tot Culemborg voert ons door de Neder-Betuwe. ☼ Zoo van den trein uit gezien

OUDE BOERDERIJ IN HET LAND VAN DE LINGE

is het land niet bijster aantrekkelijk. De reizigers plegen tusschen den Bosch en Utrecht te lezen of te slapen en wat er buiten te zien valt, interesseert meestal maar weinigen. De mooie nieuwe brug bij Zaltbommel trekt natuurlijk nog steeds belangstelling, vooral bij wie niet geregeld op dit traject reist. Maar dan gaat het noordwaarts, steeds maar in rechte lijn: geen stations, geen dorpen ook in de verte. Na Geldermalsen zijn we volop in de Neder-Betuwe en links en rechts strekt zich vlak land uit, hier en daar afgewisseld door wat boomgaarden; zoodat we weer teleurgesteld worden in onze verwachting, een onafzienbare vlakte vol appel- en pereboomen te zien. En eer we het weten, rijden we bij Culemborg de Lek over en zijn alweer op den hoogen zandgrond van 't Sticht. — Zóó doet zich de Neder-Betuwe voor aan u en mij, lezer, en aan ieder die van of naar het zuiden gaat. ☼ En nu dat land zelf, dat zich zoo eenzaam en verlaten van den trein uit vertoont? De verbindingen zijn niet gemakkelijk, dat is waar; en behalve in den bloeitijd van de vruchtboomen wordt onze Betuwe door weinig toeristen bezocht; de groote autocars, die in April langs de wegen snorren, zullen we er de rest van 't jaar tevergeefs zoeken. Dat de Betuwe een toeristenland zal worden, is op zijn minst genomen onwaarschijnlijk. Dat behoeft ook niet. Maar toch mogen we hier wel even opkomen tegen de meening, als zou er in de Betuwe „niets te beleven” zijn, zooals je zoo vaak hoort beweren, wanneer

DE MOLEN „DE HAAS” AAN DE LINGE BIJ CULEMBORG, DIE THANS IN VERVALLEN TOESTAND VERKEERT

de reizigers met een gaap en een verveelden blik op het vlakke, eentonige land langs de spoorbaan maar weer naar hun krant grijpen. ☼ Er is werkelijk wel wat te beleven in de Betuwe. Over de Over-Betuwe hebben we al eerder gesproken. Ook de Neder-Betuwe heeft haar aantrekkelijkheden; maar die liggen niet te kijk langs de spoorlijn; we moeten ervoor uitstappen en het land intrekken. Ginds, heel ver aan den horizon, achter die boomgroepen, ligt een oud plaatsje, stad of dorp, dat de moeite waard is; als we er op af trekken zullen we er iets bijzonders vinden; maar van den trein uit blijft het bij een groene vlek in de verte en de reiziger denkt: wat is dit land toch saai. ☼ Een blik op de kaart maakt ons al duidelijk, dat we te maken hebben met een niet bijster dichtbevolkte streek. We zien dat de dorpen zich als 't ware aan de oevers van de rivieren verzameld hebben: in het noorden langs de Lek, in 't zuiden langs de Linge. Meer nog dan in de Over-Betuwe, is hier het centrum van de streek onbewoond. Dat geldt vooral voor het westelijk deel van de Neder-Betuwe, een stuk land dat door de spoorlijn Tricht-Leerdam doorsneden wordt en dat werkelijk links en rechts niets te zien geeft dan akkers en weiland en hier en daar wat boomgaarden — we verbazen ons erover, hoe de zóó ver weg wonende eigenaars dit land kunnen onderhouden en bebouwen! ☼ Dat westelijk deel, het geeft werkelijk geen groote schoonheden te zien; of 't moest zijn de heerlijke wijde ruimte van Holland, waar geen heuvel of bergen den verren horizon breken en de wisselende wolken hun vluchtig schaduwspel van licht en donker over het vlakke land doen strijken. ☼ Niets bijzonders — behalve dan de Linge en, in 't noorden aan de Lek, het oude stadje Culemborg. Dat dit vroeger beteekenis gehad moet hebben, zien we al dadelijk aan het stadhuis. Stadhuisen spreken meestal boekdeelen! Méér nog dan kerken; die kunnen abdijkerken geweest zijn en al bloeide in vroeger tijden de abdij, dan kan het dorp of de stad erbij daarom wel onbeduidend geweest zijn. Maar een groot of rijk stadhuis zegt meestal wel een en ander. ☼ Dat van Culemborg is niet bijzonder versierd, maar hoog en streng, ietwat deftig ondanks den baksteenbouw, die meestal zooiets gemoedelijks geeft. In 1534 is de eerste steen gelegd door Antoine de Lalaing, graaf van Hoogstraten, sinds 1522 stadhouder van Holland en getrouwd met Elisabeth van Culemborg. Omstreeks dienzelfden tijd — 1526 — legde een andere de Lalaing, Philippe, den eersten steen voor het stadhuis van Audenaerde, dat nog geheel in Gothischen stijl is gebouwd. Naast dat ragfijn juweeltje met de tientallen spitsen en spitsjes, het ranke klokketorentje, de open galerij en de honderden kantwerk-achtige versieringen, maakt dit echt Noord-Nederlandsche stadhuis van Culemborg wel een geheel anderen indruk en hoewel de beide huizen geen tien jaar in leeftijd verschillen, ligt er een eeuw van bouwkundige ontwikkeling tusschen: ginds nog volop Gothiek, hier Renaissance, al vinden we b.v. in de ramen nog wel reminiscensies aan den voorbijen bouwstijl terug. — Aan een van de hoeken van 't gebouw is nog een „kaak” te zien, waaraan vroeger de menschen werden te kijk gezet, die 't een of ander euvel begaan hadden. ☼ Culemborg was oorspronkelijk een vrije heerlijkheid, door Karel V

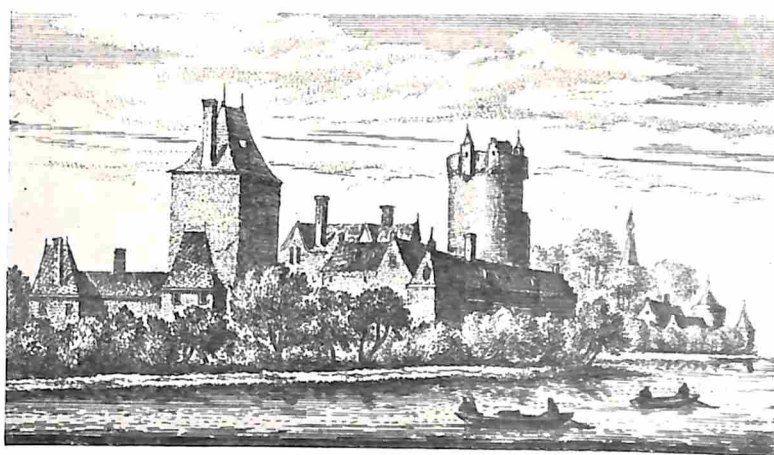
tot graafschap verheven. De Saksische prins, die graaf van Culemborg werden, hielden in het stadje hof en in die tijden valt de grootste bloei. Totdat aan het einde der 17de eeuw

het hof naar Erbach werd verplaatst en alle glorie daarmee uit Culemborg verdween. De naam Erbach herinnert ons aan wijlen Koningin Emma; inderdaad behooren de Culemborg-Waldecksche vorsten tot haar voorvaderen. — 't Eigenlijke kasteel van de heeren van Culemborg werd al in 1171 gebouwd, maar in het midden van de 14de eeuw gesloopt en grooter herbouwd. Al vroeg moet Culemborg een stad geweest zijn; stedelijke rechten kreeg het in 1318, eigen munt en asylrecht bezat het ook. Zooals het gewoonlijk ging, ontstond ook Culemborg als nederzetting rondom de kerk. Jan I van Culemborg staat als stichter ervan vermeld (1240); later is de kerk vergroot en na den grooten brand van 1422, waarbij de geheele stad in vlammen opging, herbouwd. In 1566 werd tijdens den beeldenstorm veel moois en kostbaars vernield en in de 17de eeuw sloeg een deel van den toren en de kerk zelf weg tijdens een onweer. Maar in hoofdzaak is de tegenwoordige Groote Kerk toch wel het gebouw van na 1422. ☼ In de kerk vinden we het graf van Catharina Alida v. d. Dussen, gest. 1745, de vrouw van den Rotterdamschen burgemeester van Slingeland, en dat van Elisabeth van Culemborg, de stichteres van het Elisabethgasthuis (1532) en het Elisabethsweeshuis (1560). Veel weten we niet van deze vrouw, maar dat zij in haar tijd de groote weldoenster van de stad geweest is, is wel zeker. ☼ In 1714 werd de nieuwe vorst Ernst Friedrich van Saksen met veel pracht en praal ingehaald, al was Culemborg dan al sinds lang geen hofstad meer. Zes jaar later wordt het graafschap [aan Nijmegen verkocht, in 1748 verandert het alweer van heer en wordt aan stadhouder Willem IV ten geschenke gegeven. Dat ging met allerlei feestelijkheden gepaard: pracht en praal, daar was Culemborg wel aan gewend en voor vreemdelingen was het een waar luilekkerland. Hoor maar eens wat een rijmelaar erover vertelde: „Het is daar altijd feest; men vindt er overvloed van bier en edel ooft en edel druivenbloed / en rijkdom en geneucht; wie Culemborg bezoeken, vergeet syn koopmanschap en al syn wijze boeken. / Compt vreemdelingh naar hier, hier vindt ge goed onthaal: / de wijnkan op den disch, de magistraat aan 't Maal”. ☼ Hadt ge dat achter het stille stadje gezocht? Er is werkelijk

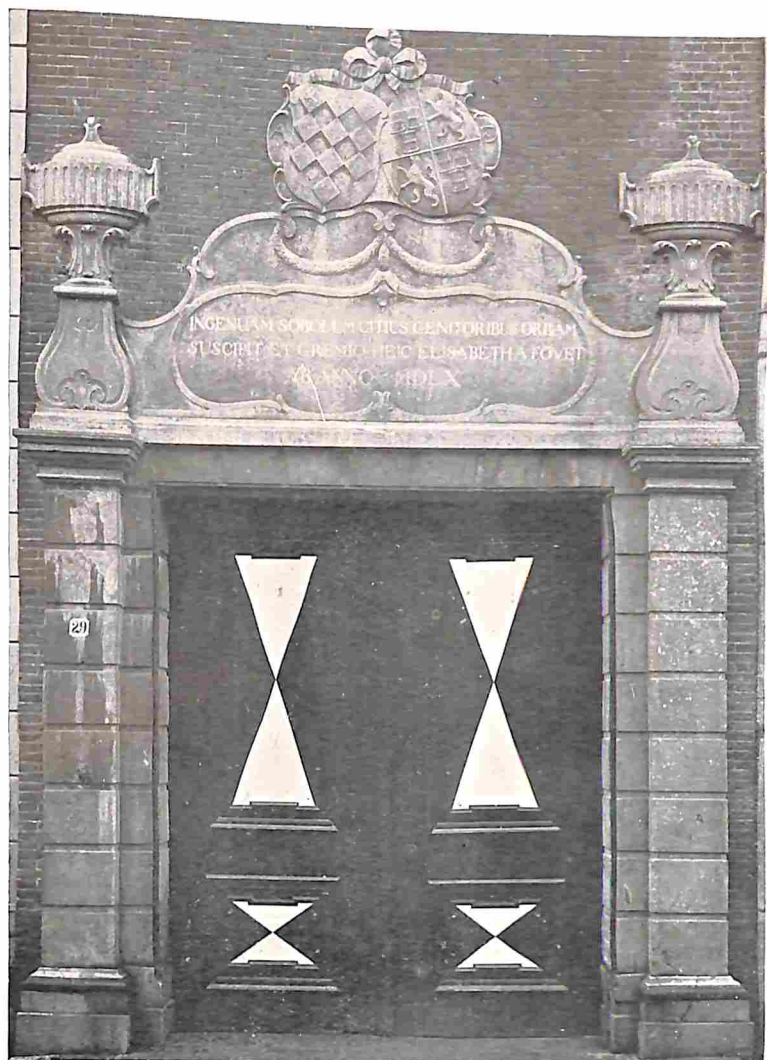
nog wel iets meer te vinden dan gras en akkers in de Neder-Betuwe! En Culemborg met z'n oude gevels, zijn gebouwen uit den rijken tijd, zijn brokstukken stadsmuur is zeker de moeite van een bezoek waard! ☼ De tweede bezienswaardigheid van dit dorp-looze vlakke land is de Linge. Ik wil wedden dat ge er nauwelijks iets van merkt, wanneer de trein over de Linge-brug rijdt. Wilt ge het riviertje in al zijn bekoorlijkheid zien, stap dan uit bij Geldermalsen en ga westwaarts langs het water. Wanneer men dan mooi weer treft, ben ik er zeker van dat het tochtje ruimschoots de moeite zal loonen en het schijnbaar zoo eentonige land zal blijken toch nog eigen bekoring en eigen schoon te bezitten! (Wordt vervolgd)

DE BINNENPOORT TE CULEMBORG UIT 1557

HET KASTEEL VAN CULEMBORG IN 1620

TUSSEN TWEE RIVIEREN. POORT IN DEN WESTELIJKEN GEVEL VAN HET ELISABETHSWEEESHUIS TE CULEMBORG (1555)

SCILLA CAMPANULATA (DE BOSCH-HYACINTH)

DOOR G. KROMDIJK Zie de foto op de volgende bladz.

HOLLAND's bloemfeest, de bloeiende hollenvelden, behoort voor dit jaar weer tot het verleden. Het machtige kleurenspeel wordt jaarlijks door duizenden en duizenden bewonderd. De echte bloemenliefhebbers zagen we ver van het groote, drukke snelverkeer, rustig wandelen tusschen de bloembollenvelden, genietend van al het schoone, wat de lente hen in zoo'n rijken overvloed gaf. Onder deskundige leiding werden hier en daar ijverig notities gemaakt, om ook straks in eigen tuin het mooiste aan te kunnen planten. Niet ieder is daarvoor in de gelegenheid geweest, doch voor hen, die dat niet waren, hopen we in den nazomer nog wel het een en ander over bloembollen te vertellen. Hoewel Tulpen, Hyacinthen en Narcissen ongetwijfeld de meeste aandacht trekken, zijn er toch ook nog talrijke andere aardig bloeiende bolgewasjes, die wat meer belangstelling waard zijn. We hebben hier de Scilla's op het oog. O, zeker, u hebt ze wel eens gezien, maar vindt ze zoo nietig, eigenlijk zoo onopvallend tusschen dien overvloed van kleuren, die de vroege lente gaf. En toch, de Scilla's zijn zoo mooi, als men ze maar op de juiste wijze weet te gebruiken. We kunnen ze in twee groepjes splitsen, n.l. de in Maart en de in Mei bloeiende. Van de in Maart bloeiende noemen we de Scilla bifolia, met donkerblauwe, kleine bloempjes. Scilla sibirica, eveneens blauw, treft men veelvuldig aan en wordt veel voor potcultuur gebezigd. Deze Scilla's, die men in wit en blauw in verschillende nuances aantreft, zijn heel geschikt om in het gazon geplant te worden. In het vroege voorjaar, wanneer het gras nog maar weinig groen is, brengen de Scilla's, in combinatie met de Sneeuwkllokjes, er het noodige leven in. Dat is juist de zaak waar het om gaat, u moet dit laag, blauw bloeiend gewasje combineeren met andere kleuren, dan eerst komt dat donkerblauw goed tot zijn recht. Plant ze maar eens in combinatie met gele of met witte Crocus, en ik geef u de verzekering dat u een prachtig kleurenspeel te zien krijgt. ☼ We stappen van dit eerste groepje af, om thans de in Mei bloeiende te bespreken. Neen, die planten we niet in het gras, daar zouden we

maar moeilijkheden mee krijgen. Na den bloei moet het blad rustig af kunnen sterven. Dat wordt te rommelig op het gras en is ook te lastig met het maaien. De in Mei bloeiende Scilla's, Scilla Campanulata en Scilla nutans, gedijen het best tusschen licht struikgewas, waar ze zich heel snel vermenigvuldigen; het zijn dus bij uitstek planten voor z.g. „wildgardening". Ze verlangen een voedzamen, doch geen versch bemesten grond en groeien het best op een vocht opgevend standplaats. Op enkele oude buitenplaatsen kan men heele groepen van deze Scilla's tusschen het struikgewas aantreffen, waar ze met hun blauwe, witte of rose, sierlijke, op Hyacinthen gelijkende bloemen, een ware verrassing zijn. De planttijd van deze gewasjes valt in Augustus—September. De bolletjes strooien we onregelmatig uit, doch ze komen toch op een onderlingen afstand van 10 tot 12 c.m. en op een diepte van 6 tot 8 c.m. De bolletjes moeten voorzichtig behandeld worden; als ze beschadigd zijn, gaan ze spoedig tot rotting over. Hoewel Scilla Campanulata volkomen winterhard is, is het toch beter ze den eersten winter een lichte turfmoalm-bedekking te geven.

GARDANA (Slot van bladz. 255)

ZIJ zagen elkaar in de oogen, zij keken elkaar strak aan — diep boorden zij hun blikken in elkaars oogen. Beiden dachten: „Waar heb ik hem méér gezien?" want zij hadden elkaar stellig vroeger gekend. Vage herinneringen uit hun verleden, uit voorbije jaren, doemden op, en langzamerhand werd het helderder in hun geheugen.

HET STADHUIS VAN CULEMBORG UIT 1534 (VERNIEUWD 1822; TRAP 1755)

„Gardana”, zei de bandiet, „ben jij het?” Mitu Tega schrok hevig. Hij huiverde, alsof men ijskoud water over zijn rug goot. Wie had dien naam genoemd? Waar was Gardana? Als door den bliksem getroffen was hij door hetgeen er nu volgde: Toli en de roovers schudden elkaar de hand, omhelsden elkaar en spraken met elkaar. „Gardana, Gardana, ik dacht dat je dood was — ze zeiden me dat je dood was, Gardana”. „Neen, broeder”, zei Toli. „Mischien was het beter als ik gestorven was”. Toen, na een kort stilzwijgen: „Maar jij hebt pijn, broeder; ik heb je getroffen — het scheelde een haar of ik had je gedood, Manole, en ik zou weer iemands ziel en iemands bloed op mijn geweten hebben...” Voor den eersten keer sinds vele jaren liet hij zich gaan in zelfbeklag. Hij scheurde een reep van zijn hemd, boog zich over Manole heen en verbond diens wond. De anderen keken verbaasd toe. De wateren sliepen, de wouden sliepen. Uit de boomen, uit de valleien, uit het gras, kwamen stemmen, fluisterend in de stilte van den nacht, zacht, van veraf, als een adem, meer nog een zucht van de slapende aarde. Manole zeide: „Herinner je je, Gardana? We waren op de Baitan-bergen, je weet wel — bij Piatra-de-Furca; we waren samen toen de gendarmen ons aan alle kanten insloten, een heele bende. We hielden ons staande tot de avond viel. O! en toen zag ik uit wat voor hout je gesneden was! Je riep ons één keer toe en liep recht vooruit — wij achter je aan, en zoo ontsnapten we. Daarna verloor ik je uit het gezicht, Gardana; we raakten allen verstrooid, ik alleen bleef in de vallei beneden Piatra-de-Furca. Herinner je je? 't Moet vijf jaar geleden zijn — meer, zes jaar. Waar zijn al onze kameraden nu?” „Onze kameraden — die zijn weggegaan, ik liet hen gaan. Manole. Zware vervloekingen rusten op mijn hoofd, en toch was ikgeenslecht mensch. Je weet hoe dikwijls ik naar Dina ge-

gaan ben. Ik zei: „Drijf het niet te ver. Bedenk je”. En ik ging naar den vader van het meisje. Maar, zie je, Dina was rijk, Dina had kudde schapen. En haar vader gaf haar aan hem, zonder te vragen of het meisje van hem hield. En kon ik er toen geduldig bij zitten, op mijn nagels bijten, geen woord zeggen? Kon ik dat? Maar het meisje kwijnde weg — zij stierf van verdriet en teleurstelling. En sinds haar dood schijnt 't, dat ik niet de man ben die ik was. Ik wilde mezelf dooden, ik zwierf rond, en op een dag ging ik naar Tega. Ik was sterk — ik gaf voor, dat ik uit Blatza kwam, en dat ik herder was. — En hoe heb jij 't gehad?” „Hard, Gardana. Drie jaar lang ben ik in Fricol opgesloten geweest. De gevangenis sneed me af van het

leven. Maandenlang groef ik tot ik op een nacht door den muur brak en met deze twee kameraden ontvluchtte. En toen ik in deze bergen terug was, gingen mijn gedachten naar jou...” Vóór zij het gewaar werden, smolten de schaduwen van den nacht weg. De bandieten spraken niet meer, als vreesden zij de teekenen van den komenden dag. Zij bleven zwijgen, de hoofden naar omlaag in het aangezicht der glorie van den vlammenden dageraad. Toli Gardana vroeg: „Waar gaan jullie nu heen?” „Hoe zouden we dat weten? Wat geeft 't ook. Er zijn vele wouden”.

Foto C. J. Briejer

SCILLA CAMPANULATA

toch ál te mal: zulke jeugdige allures voor zulke bedaagde iepen. Heusch, het stónd niet. Maar de lente is nu eenmaal de tijd van de heerlijke dwaasheid. Toen kwam de bui opzetten. Een donkere wolk rees uit het Zuidwesten aan den hemel, steeg boven de huizen en boven een molentje,

VOORZOMER IN DE ZWITSERSCHE ALPEN

die dans van de iepen in den regen en den wind. Het was niet alleen elegant, maar het was ook van een geweldige kracht, het was niet alleen schoon, maar ook ontzaglijk. Dra scheen de avondzon onder het einde van de bui door. Het licht brandde rood en geel aan den horizon, het fonkelde in de droppels en streek over de iepen, die nog steeds gewichtig zich bewogen in den wind. Het groen werd licht, en het scheen, of dunne kleeden of fijne sluiers rondom de oude iepen wuifden en waaiden. En daar stonden ze nu of teeder. Eerder nóg grooter, nóg sterker dan anders: zóó in hun eerste groen, met den wind door hun takken en het licht van de avondzon in hun frissche loof.

DE BUI

Voor het buiten, dat op een hoogte was gelegen, stonden de oude iepen in een kleine rij. Ze waren groot geworden, sterk, bezadigd, haast eervwaardig. Maar het voorjaar! Ja, natuurlijk, het voorjaar had hen van streek gemaakt, het leven was uit hun takken geslagen, het groen kroesde tot in hun hoge kruinen. En nu stonden ze daar, vroolijk en jong, ondanks hun ouderdom. Eigenlijk was het dat ineens zoo zelig klein leek met dat gevaarte boven zijn kapen wieken, schoof over de stad, over het buiten en de boomen. En daar sloeg de regen in koude striemen naar omlaag. Het plensde, het gonsde van den regen, het zong door de takken van de oude iepen. De wind stak op. Wat is nu een bui zonder een stevigen wind? De boomen bewogen hun takken. Ze lieten ze op en neer deinen. Ze wuifden er mee. Ze zwaaiden er mee. Het was wonderbaarlijk.